

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin Moșincă
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Cio.
Editura Tipo MC, Oradea - 2020

Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889

ISSN-L 2734 -6889

Bătălia pentru Oradea (documente II)

Col. ing. r. Dan Nicole POINAR

A șaptea zi a bătăliei, Joi, 12 octombrie

(Starea vremii: cer acoperit, 16 grade Celsius, drumurile s-au uscat în majoritate)

Grupul de luptă al Diviziei de Grenadieri Blindată „Feldherrnhalle” și-a regrupat forțele la orele 12 noaptea și în zori a lansat din nou un atac în direcția Hajdúszoboszló. Germanii au învăluit localitatea dinspre dinspre est și au înaintat în ritm susținut. Lupta se ducea deja pe marginile estice și nord-vestice ale localității Hajdúszoboszló, când comandantul Corpului III Blindate, colonelul Pape, a ordonat prin radio mutarea punctului de comandă al Diviziei 13 Blindate la Nádudvar. Grupul de luptă a trebuit să mărșăluiască imediat spre Kaba fără a lăsa ariergardă. În acest timp, conform interceptărilor radio, forțele sovietice care apărau Hajdúszoboszló se simțeau deja înconjurate. În spatele deciziei Corpului III Blindate stătea convingerea că doar Divizia Grenadieri Blindată „Feldherrnhalle” era disponibilă pentru a interveni în breșa creată între Diviziile 13 și Blindate și să recucerească linia de aprovizionare care căzuse în mâinile sovieticilor. Grupul de luptă a ajuns la Kaba prin Nádudvar pe 12 la miezul nopții. Colonelul Pape a primit, la punctul de comandă al Diviziei a 13-a Blindate, ordinul Corpului III Blindate ca flancul drept al Diviziei 13 Blindate să se fixeze pe comunicația și linia ferată Püspökladány - Hajdúszoboszló, iar cu aripa stângă să închidă golul dintre Diviziile blindate 1 și 13 de pe linia Hajdúszovát - Tetétlen sud-est - Báránd și să se pregătească pentru apărare. Punctul de comandă avansat avansat al grupului de luptă s-a stabilit la Báránd.

Pape a organizat rapid apărarea în Kaba. În partea de nord-vest a localității se afla în poziții Batalionul Blindat de Geniu (construcții drumuri) al Diviziei „Feldherrnhalle”, iar în jumătatea sud-estică un batalion blindat de grenadieri. În centrul localității Kaba, Divizia de Vânători Blindată se afla în rezervă, cu majoritatea armelor de asalt operaționale pentru luptă. Artileria întărită a grupului de luptă a ocupat, de asemenea aici, poziții de tragere. Punctul de comandă al diviziei a fost amenajat în biserică. Batalionul 2 Grenadieri Blindat, întărit cu câteva tunuri de asalt, a fost repartizat pentru apărare în Báránd.

Trupele Diviziei a 12-a de Rezervă și-au ocupat pozițiile defensive pe marginea sudică a Oradei, de-a lungul pârâului Peța până la ora 1 noaptea. Cele șapte unități de artilerie ușoară ale diviziei se aflau în partea de nord a orașului iar Divizionul VIII Obuziere Tractate, calibru 150 mm, a fost dispus la nord-est de gara Oradea. Regimentul german 178 Grenadieri a ajuns și el în pozițiile de luptă până la ora 2 dimineața. Doar Batalionul 53 Vânători de Frontieră nu își atinsese încă pozițiile desemnate în partea de nord-vest a orașului, pe dealurile de la nord de linia ferată, unde ar fi trebuit să acopere Divizia din direcția Episcopiei Bihor. În cele din urmă, în jurul orei 3, maiorul Bartoș, comandantul batalionului a

sosit în poziție și a raportat că colonelul Kissel, comandantul regimentului 178 Grenadieri, nu a permis batalionului său să se retragă până la plecarea germanilor. Colonelul Tömöry a constatat că din aproximativ o mie de jandarmi adunați la Oradea între timp, pe 12 dimineața, abia mai rămăsese un pluton.

Grupul „Abraham” (Gruppe Abraham), format din elemente ale Diviziei 76 Infanterie, a respins patru atacuri sovieto-române păstrându-și pozițiile pe centrul dispozitivului. Pe flancul stâng a recucerit ferma Blaga. Generalul locotenent Géza Vörös a opinat ca atacurile germane să continue pe ambele flancuri. Luptele de apărare au fost îngreunate de faptul că nu mai exista aprovizionare cu muniție. Comandantul corpului maghiar a cerut transporturi de muniție pentru a asigura rezistența apărătorilor. Întrucât aeroportul din Oradea era deja ocupat de trupele sovieto-române, generalul locotenent Red a sugerat ca jumătate din aprovizionarea cu muniție să fie făcută prin aruncarea din avioane în piața Oradiei și cealaltă jumătate în raionul luncii Crișului.

Înainte de ivirea zorilor, punctul de comandă de luptă al comandantului Diviziei 76 Infanterie a fost transferat la Primăria Oradea care se afla pe malul sudic al Crișului Repede, nu departe de cel mai important pod al orașului.

La ora 05:45 dimineața, grupul mecanizat de cavalerie „Pliev” a pătruns în partea de nord a Oradiei cu 20 de tancuri și tunuri autopropulsate și desant de infanterie din nord-nord-est, dinspre Episcopia Bihor. Batalionul 53 Vânători de Frontieră, care apăra zona din jurul gării, cele două companii maghiare de geniu (construcții drumuri) și unitățile germane mai mici și-au părăsit pozițiile după aproximativ douăzeci de minute de rezistență. La ora 06:30 a.m., comandantul diviziei, Tömöry, văzând aflusul de refugiați care fugeau, a emis ordinul de a demonta Centrul de transmisiuni al Diviziei și de a se retrage pe malul sudic al Crișului. Trupele maghiare au fost în curând prinse într-o pungă lată de doi kilometri și jumătate și lungă de cinci kilometri.

Blindatele sovietice au deschis focul asupra trupelor germano-ungare care luptau la sud de râu. Unitățile de luptă și aprovizionare germano-ungare prinse în partea de nord a orașului s-au retras la sud de Criș. În același timp, forțele Corpului 33 Infanterie au atacat viguros dinspre sud și s-au infiltrat în oraș. S-a pus problema dacă Regimentul 178 Grenadieri ar putea trece la apărarea circulară. La scurt timp după ce podul peste Criș a fost blocat de pionierii germani, la câteva sute de metri de primărie, pe malul de nord au apărut câteva tancuri grele ISZ-2 ale Regimentului 78 tancurilor Grele de Gardă din Corpul 7 Mecanizat. Acestea au deschis focul asupra primăriei cu proiectile calibru 122. Ofițerii germani de acolo au părăsit clădirea. Forțele sovieto-române care înaintau dinspre nord și sud i-au împins pe apărători înapoi spre malurile Crișului Repede.

Abraham se confrunta cu două opțiuni. Fie apărarea fără speranță, fie la lăsarea ceții de dimineață să rupă încercuirea pe Valea Crișului spre vest și, în cel mai rău caz, est. În timp ce generalul locotenent analiza situația, s-a prezentat un locotenent din Compania 176 transmisiuni, care, la ordinul generalului-maior Wagner, a tras un nou cablu telefonic de-a lungul Crișului făcând legătura cu punctul de comandă al Diviziei la Ártánd. Prin intermediul noii legături, Abraham a vorbit între orele 5 și 6 cu șeful de stat major (operațional) din Ártánd, care, informat despre planul ruperii încercuirii, a sugerat direcția vestică, astfel unitățile diviziei dispersate pe o suprafață mare s-ar fi putut reuni. Potrivit lui Wagner, operațiunea ar fi putut avea cele mai mari șanse încercând ruperea încercuirii, acoperită de ceață, de-a lungul malului sudic al Crișului Repede.

Colonelul Tömöry se aștepta ca germanii să încerce probabil ruperea, lăsând în urmă trupele maghiare. Pentru aceasta, Tömöry s-a deplasat la Abraham, care tocmai discutasese direcția ruperii încercuirii cu Wagner. Auzind acest lucru, Tömöry l-a informat pe generalul locotenent, în limba germană, că și el își va însuși hotărârea luată. Comandantul Diviziei 76 Infanterie a emis în regim de urgență ordinul referitor la ieșirea din încercuire, pe care trupele sale germane l-au primit telefonic sau prin curier. Germanii și-au început deplasarea de-a lungul râului, spre nord-vest, în jurul orei 8. În capul coloanei erau șase autotunuri probabil bateria Brigăzii de Asalt Direct a Armatei rămasă la Oradea.

Acestea erau fost urmate de aproximativ 10 mașini de teren Schwimmwagen cu grenadieri germani, echipate cu mitraliere. Pe malul nordic al râului Peța, de-a lungul drumului care duce la Sântandrei, două tunuri antitanc de 75 mm asigurau regruparea trupelor.. A urmat un batalion de grenadieri întărit cu geniști, urmat de comandantul diviziei și ofițerii săi. Următoarea în coloană a urmat o baterie de artilerie. După ei a urmat grosul Regimentului 178 Grenadieri urmați de încă o baterie de artilerie. Au urmat câteva subunități de aprovizionare și o altă baterie de artilerie. Un batalion întărit al Regimentului 230 Infanterie a luptat încă două ore la vest de oraș pentru a asigura retragerea. Aripa de sud a coloanei de marș a fost acoperită cu echipaje de recunoaștere.

Părți mai mici ale Regimentului 176 Artilerie și celelalte unități de aprovizionare ale diviziei, care se aflau pe malul nordic al râului, s-au retras spre nord-est în timpul nopții și în timpul atacului sovieticilor. Abia după câteva zile s-au putut alătura diviziei. La scurt timp și trupele Diviziei a 12 Rezervă Maghiare au început lupta pentru spargerea încercuirii. Iată cum își amintește colonelul Tömöry ultimele minute petrecute la Oradea:

„În jurul orei 9, a venit rândul Diviziei a 12-a să se alăture retragerii alături de trupele germane iar pe valea Crișului se întindea o ceață groasă care a devenit treptat opacă, acoperind cu grijă descendenții soldaților regelui Sfântul Ladislau (Szent László király) paralizând și toate activitățile aeriene. Nu am lăsat ca podul să fie aruncat în aer. M-am așezat singur într-o mașină și, alăturându-mă Batalionului 2 Moto, am părăsit acest frumos oraș maghiar cu sufletul trist, dar cu conștiința complet curată că Divizia 12 l-a păstrat timp de 17 zile în condiții mizerabile! Am lăsat populația orașului de 100.000 de locuitori, din care 50.000 maghiari, în grija lui Dumnezeu.”

Comandantul Corpului LXXII German a transmis la ora 11:35 următorul mesaj radio scurt generalului locotenent Schmidt, comandantul Diviziei 76 Infanterie și Corpului VII Maghiar:

„La ordinul Armatei, generalul locotenent Abraham a fost numit comandantul acțiunilor de luptă la Oradea. Rezistență absolută, contramăsuri în curs. General Schmidt”.

În acel moment, însă, Abraham și divizia sa părăsiseră demult Oradea. Coloana de marș a Diviziei a 76-a Infanterie a ajuns la Girișul de Criș în jurul orei 11 dimineța, fără nicio activitate ostilă deosebită. Aici germanii s-au îndreptat spre nord. Au traversat Crișul Repede pe un mic pod de campanie și apoi, sub comanda generalului maior Wagner, au ocupat poziții de luptă între Ártánd și Girișul de Criș cu orientare sud-estică. Pe aripa dreaptă, sprijinindu-se pe Criș, au ocupat poziții defensive Regimentul 178 Grenadieri, la stânga sa, Regimentul 230 Infanterie, la nord de acesta Batalionul 112 Munte de Rezervă și formațiunile maghiare care au sosit în curând

Ariergarda Diviziei 12 rezervă s-a îndreptat mai întâi spre sud pe drumul către Salonta, apoi s-a întors spre vest și a ajuns fără luptă la Tărian. Coloana de marș maghiară s-a fost blocat la podul de campanie german. În acest timp, Batalionul 57 Vânători de Frontieră se afla împreună cu un pluton al Regimentului 38 artilerie Antitanc (trei tunuri antitanc calibru 75 mm) și cu Escadronul 12 Cavalerie în partea de sud a Oradiei. Aceste trupe maghiare care duceau lupta în ariergardă au început retragerea doar în jurul orei 11:30. Între timp, ceața s-a risipit, iar trupele sovieto-române au observat că Oradea a fost evacuată. În acest timp, partea de sud a orașului a fost lovită de un foc de artilerie sovietic acerb, care a provocat pierderi semnificative ultimilor vânători de frontieră și cavaleriști maghiari. Se pare că sovieticii nu au observat cu adevărat retragerea apărătorilor

Conform amintirilor generalului locotenent Pliev, trupele sovietice au lansat atacul la miezul nopții pe 12 octombrie (02:00 ora Moscovei). Corpul al 9-lea Gardă și Divizia 30 Cavalerie din Corpul 4 Cavalerie de Gardă au pătruns în partea de nord și nord-est a Oradiei, Brigada 41 Tancuri de Gardă și în Brigada 64 Mecanizată din Corpul 7 Mecanizat au pătruns în partea de nord-vest a orașului. Potrivit comandantului sovietic „toate intrările au fost minate și blocate cu obstacole tehnice”, iar „în oraș erau prezente forțe uriașe de infanterie și blindate”. Comandantul grupului mecanizat de cavalerie a raportat că luptele de stradă au continuat toată noaptea și toată ziua. Abia la ora 18 (ora 20, Moscovei) s-a raportat că mareșalul Malinovsky ar fi ocupat Oradea.

Generalul Abraham, aflat la Ártánd, a primit prin intermediul Corpului III, după ora 11 dimineața, ordinul personal al lui Hitler prin care se menționa ca Oradea să fie păstrată cu orice preț. Comandantul Diviziei 76 Infanterie a decis să lanseze un contraatac în direcția sud-est. Intenția generalului locotenent era ca, atacându-i pe la spate și surprinzându-i pe sovietici, să recucerească partea din Oradea de la nord de Criș și, sprijinindu-se pe râu, să stabilească apărarea pe direcția sud. În timpul declanșării atacului, aripa nordică a diviziei nu a avansat împotriva apărării sovieticilor. Contraatacul germano-ungar a eșuat. Potrivit germanilor, trupele maghiare rămase și-au pierdut valoarea de luptă, așa că generalul locotenent Abraham le-a pus în drum spre Debrețin, unde bănuia că se află Corpul VII Maghiar. Seara, Divizia 76 infanterie și-a restabilit apărarea pe aliniamentul Girișul de Criș și Ártánd-est. În memoriile sale, colonelul Tömöry nici măcar nu menționează acest contraatac german și nu raportează deloc despre participarea maghiară. În conformitate cu un ordin verbal german, forțele rămase ale Diviziei 12 Rezervă au fost direcționate pe parcursul după-amiezii, de către comandantul diviziei, către următoarele așezări:

- trei sferturi din Batalionul 53 Vânători de Frontieră spre Köröszakál;
- compania a 2-a din Batalionul 36 Infanterie la Körszegapáti;
- jumătate din Batalionul 2 Infanterie moto, Batalionul 57 Vânători de Frontieră, Bateria 89 independentă, Bateria 12 artilerie antiaeriană, cele patru tunuri antitanc calibru 75 mm ale Regimentului 48 Infanterie și Statul Major al diviziei la Berekböszörmény.

La est de Oradea, sovieticii au respins forțele de apărare slabe ale echipei de blocare „Ludwig” (aproximativ un batalion german de pionieri) spre est prin Tileagd.

În timpul zilei, cea mai intensă activitate aeriană sovietică a fost în raioanele Oradea și Kisújszállás. Flota a 4-a Aeriană Germană, care a fost împiedicată să evolueze din cauza vremii dimineața, a executat în total 190 de zboruri în acea zi.

Situația Armatei a 6-a Germane dintre Debrețin și Oradea a devenit extrem de nefavorabilă. Potrivit rapoartelor de dimineață, după ce sovieticii au ocupat localitatea Karcag, au avansat de-a lungul Tisei, învâluind aripa dreaptă a germanilor. La ora 10:05, șeful de stat major al Armatei a raportat lui von Grolman că linia de apărare de la vest de Oradea a fost subordonată Corpului III Blindate. Sovieticii au pătruns în partea de nord a Oradiei, zdrobind apărarea germană. În jurul orei 12, conducerea militară germană nu știa încă dacă sovieticii vor curăța zona încercuită prin Oradea sau dacă vor fi dislocate aici noi forțe. Dacă germanii doreau să stabilească o altă linie de apărare la nord de Oradea, trebuiau să adune forțe potrivite pentru atac în raionul Biharkeresztes. Acest lucru se putea face doar retrăgând Divizia 23 Blindată pe o linie de front mai scurtă și executarea atacului cu forțele astfel eliberate. Chiar și așa, puterea Diviziilor Blindate 1 și 23 era atât de mică încât puteau fi folosite doar în lupta din mișcare. Acestea nu mai erau capabile să asigure o linie de front solidă. Armata a 6-a Germană nu mai avea suficientă forță pentru a distruge forțele infiltrate ale Corpului 6 Cavalerie de Gardă de la Debrețin.

Germanii, potrivit propriilor date, au raportat că în perioada 8-12 octombrie au distrus 256 de tancuri și tunuri autopropulsate ale Frontului 2 Ucrainean. Armata a 6-a Germană a planificat să ajungă la Kisújszállás pe 13 octombrie cu Divizia a 4-a Blindate SS „Polizei”, interceptând astfel comunicația Mezőtúr - Karcag. Germanii au vrut să închidă golul creat la Oradea încă din noaptea de 12 octombrie. Era planificată lansarea unui atac asupra Oradiei dinspre Biharkeresztes și Diosig, prin desfășurarea unor părți ale Diviziei 76 Infanterie, Diviziei 23 Blindate, ale Diviziei 46 Infanterie și ale Divizionului Artilerie de Asalt al Armatei care urma să asigure reocuparea teritoriului pierdut din oraș și împrejurimi. La Berettyóújfalu, un grup blindat de 14 tancuri a fost plasat în așteptare, astfel încât să poată interveni dacă este necesar. Ca întărire, grupul armatei „Wöhler” a trebuit să trimită un regiment al Diviziei 3 Munte Germane care a fost transportat cu camioanele la Armata a 6-a la Debrețin.

În jurul orei 19.00, generalul-locotenent Pliev a primit, de asemenea, o nouă misiune de la comandamentul Frontului 2 Ucrainean. Grupul mecanizat de cavalerie a trebuit să lanseze un atac în direcția Berettyóújfalu și Debrețin pentru a distruge forțele Armatei a 6-a Germane dintre Crișul Repede

și canalul Barcău. Atacul trebuia continuat în direcția Hajdúszovát pentru a sprijini Corpul 49 Cavalerie din Armata 53 în distrugerea trupele germane care luptau în raionul Báránd-Bihartorda. Abia după aceea, corpul Pliev putea să continue realizarea obiectivului operațional efectiv, adică atacul în direcția Debrețin - Nyíregyháza - Csap. Forțele Grupului Sovietic Mecanizat de Cavalerie au început să își îndeplinească noua sarcină la ora 22:00. Situația Armatei a 6-a Germane a devenit astfel extrem de critică.

5

Surse consultate:

HL KTB/HGr. Süd Morgenmeldung vom 9. 10. 1944 (rola 625. Înregistrare 7 209379).

Tagesberichte pagina 109.

Kissel pagina 57., Ölvedi 1974, pagina 146.

Kissel pagina 56.

Bús János – Szabó Péter: Béke poraikra... II. Dokumentum-émlékkönyv a II. világháborúban a történelmi Magyarországon területén elesett, meghalt magyar katonákról és munkaszolgálatosokról. (Budapest, 2001)

HL KTB/HGr. Süd Tagesmeldung vom 9. 10. 1944 (rola 625, înregistrarea 7 209383.).

HL KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 9. 10. 1944 (rola 625. înregistrarea 7 209013–7 209015.).

Fejezetek hazánk felszabadulásának történetéből. (Budapest, 1960;) pagina 260–262.

HL KTB/HGr. Süd Tagesmeldung vom 27. 10. 1944 (rola 625. înregistrarea 7 209460.).

Jurnalul acțiunilor de luptă al Diviziei 76. Infanterie pagina 400 și următoarele

HL KTB/HGr. Süd Tagesmeldung vom 9. 10. 1944 (rola 625. înregistrarea 7 209382.). Oberkommando der Heeresgruppe Findbuch 12472 -AOK 1-10, 1937-1945

HL KTB/HGr. Süd Tagesmeldung vom 9. 10. 1944 (rola 625. înregistrarea 7 209384 și următoarele).

HL KTB/HGr. Süd Panzer- und Sturmgeschütz-Lage im Raum südwestl. Debrecen am 10. 10. 1944.

BA-MA RH 24-72/43 Blatt 36.

Debreceni Képes Kalendárium. 1946.

HL KTB/HGr. Süd Panzer- und Sturmgeschütz-Lage im Raum südwestl. Debrecen am 10. 10. 1944. (rola 631. Înregistrarea 7 217010).

www.arcanum.com